

Baba ve Bebek Etkileşim Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Esra Demir Öztürk^{1*}
Prof. Dr. Ayşe Belgin Aksoy²

Geliş tarihi: 02.10.2019
Kabul tarihi: 18.11.2019

Atıf bilgisi:
IBAD Sosyal Bilimler Dergisi
Sayı: 5 Sayfa: 479-496
Yıl: 2019 Dönem: Güz

This article was checked by *iThenticate*.
Similarity Index 12%

¹Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye,
e.demir@alparslan.edu.tr

ORCID ID 0000-0003-4996-0355
²Gazi Üniversitesi, Türkiye,
aksoya@gazi.edu.tr
ORCID ID 0000-0003-0918-2560

* Sorumlu yazar

ÖZ

Bu araştırmada, baba ve bebeklerin etkileşim düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 40 baba ve bebek çifti oluşturmuştur. Bebekler için en doğal mekânın kendi ortamları olduğu düşünüldüğünde bu çalışma baba ve bebeklerle ev merkezli olarak yürütülmüştür. İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen bu araştırmada, bebeklerin gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla Denver Gelişimsel Tarama Testi II ile baba ve bebeklerin etkileşim düzeylerini belirlemek amacıyla “Baba-Bebek Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği (B-ÇDYMÖ) kullanılmıştır. Araştırmada etkileşim ölçeği oyun kiti baba ve bebeklere verilmiştir. Verilen oyun materyalleri ile baba ve bebeklerin istedikleri şekilde 15 dakika süresince oynamaları istenmiştir. Bu esnada baba ve bebeklerin serbest oyunları video kaydına alınmıştır. Video kayıtları araştırmacı tarafından üç aşamada tekrarlı bir şekilde izlenerek etkileşim ölçeği puanlaması yapılmıştır. Elde edilen verileri analiz etmek için SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda baba ve bebek etkileşim düzeylerinin birbirinden farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Baba-bebek etkileşimi, bebek gelişimi, gelişimsel değerlendirme

Examining the Level of Interaction between Infant and Father with Respect to Demographic Variables

Assist. Prof. Dr. Esra Demir Öztürk^{1*}
Prof. Dr. Ayşe Belgin Aksoy²

First received: 02.10.2019
Accepted: 18.11.2019

Citation:
IBAD Journal of Social Sciences
Issue: 5 **Pages:** 479-496
Year: 2019 **Session:** Fall

This article was checked by *iThenticate*.
Similarity Index 12%

¹Mus Alparslan University, Turkey,
e.demir@alparslan.edu.tr
ORCID ID 0000-0003-4996-0355
²Gazi University, Turkey ,
aksoya@gazi.edu.tr
ORCID ID 0000-0003-2675-8555

* Corresponding Author

ABSTRACT

In this study, aimed to examine the level of interaction between infant and father with respect to demographic variables. Research participants were comprised of 40 fathers and infants. The study was conducted based home with regard to the thought that home is the natural environment for infants. The data of the study as an relational screening model research was collected by Denver Developmental Screening Test measures development level of infants and Father-Infant Affectivity, Responsiveness and Engagement Scale measures the level of interaction between infant and father. It was asked fathers to play the game with infants by materials were given inside interaction scale game kit for 15 minutes. The time of father and infant were playing the game was shoot video. Interaction scale scoring was made watching video records repetitive and three step way. The research data was analyzed using statistic program was SPSS 22. Research results show that level of interaction between father and infant has significant differences in terms of demographic variables.

Keywords: Interaction, father and infant interactions, development of infant, developmental evaluation.

GİRİŞ

Baba olmak, yaşamın doğal bir durumu olarak bireylerin dâhil oldukları süreci ifade etmektedir. Toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısı anne ve baba rolleri üzerinde etkileyici olmaktadır. Zaman içerisinde farklılaşan aile yapısı gibi babalığa yüklenmiş olan anlamlar ve görevlerde değişiklikler görülmüştür. Özellikle de annelerin çalışma hayatında yer alması, babanın çocukla ilgilenmesini beraberinde getirmiştir. Bunun dışında ev sorumluluklarını paylaşma ve anneye olan yardım miktarının artışı günümüz ailelerinde kendini göstermektedir. Geleneksel, toplumsal ve kültürel yapı, baba olmayı “aile reisi” olarak tanımlamakta, baba evin yönetimini sağlamakta ve evi idare eden kişi olarak görülmekteydi. Bunun ön koşulu olarak da babanın evin geçimini sağlaması gerekmekteydi. Dolayısıyla ev işleri, çocukların bakımı ve sorumlulukları anneye yüklenmiştir (Bozok, 2018). Babalar ve anneler tarafından bu durum doğal karşılanmakta, çünkü babalar ailelerinin maddi anlamdaki ihtiyaçlarını karşıladıkları için kendilerinin sorumluluklarını yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Dolayısıyla aile içinde meydana gelen bu iş bölümü toplumsal ve kültürel yapının bir sonucu olarak aile düzeninde yerleşmiştir. Ancak zamanla sosyal ve kültürel yapıda meydana gelen değişimler, ebeveynlere atfedilen rolleri değiştirmiş ve aile içi görevlerde farklılaşmalara yol açmıştır. Anne ve babalık rolleri yeni bir anlama kavuşmuştur. Kariyer hayatına atılan annelerin artması, aile planlaması ile çocuk sayılarında meydana gelen düşüşler, ekonomik anlamdaki zorluklar, kız çocuklarının okuma ve meslek sahibi olmalarındaki artış, anneleri çalışma hayatına yöneltmiştir. Ekonomik gücü elde eden annelerin sayısındaki artış süregelen kalıp yargıların kırılmasına ve babaların da annelere bakışında değişikliklere sebep olmuştur (Arakelyan, 2019). Kocatepe (2017)’nin annelerin hayat hikâyeleri ve söylemlerindeki baba imgesini araştırdığı çalışmasında, annelerin yaşamsal deneyimlerinin babalığa yükledikleri anlamlar üzerinde belirleyici olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra annelerin babalığa ilişkin tanımlamalarında, babalarıyla geçirdikleri yaşam deneyimleri ve toplumsal yapıdaki cinsiyetçi yapının belirleyici olduğu bulunmuştur. Her ne kadar eskiye oranla babaların çocuk hayatına katılımları artmış olsa da yapılan araştırmalar babaların annelerden daha az zaman geçirdiklerini belirtmektedir.

Herhangi bir eğitim sürecine dâhil olmadan yakın zamana kadar anne ve babalık rolleri yerine getirilmiş olursa da günümüzde anne ve baba eğitimleri önem kazanmaktadır. Anneliği doğal bir süreç içerisinde deneyimlemiş olan anneler kendilerini daha yeterli görürken; babalar ise genel olarak baba olma süreci ile kaygı yaşamakta ve çocuklarıyla iletişimlerinde güçlükle yaşayabilmektedir. Bu durum çocuk ile baba arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulmasını zorlaştırmakta ve çocuğun gelişimsel olarak desteklenmesini olumsuz etkilemektedir (Kuzucu, 2011). Kültürün baba rolleri üzerindeki etkilerine dair anaokulu dönem çocuk babaları ile yapılan, babaların babalık rollerine ilişkin algıları ve babalık rolü algısında etkili olan faktörlerin belirlenmeye çalışıldığı araştırmada babalık rolüne ilişkin algılar üzerinde sosyodemografik özelliklerin etkili olduğu belirlenmiştir (Telli ve Özkan, 2016). Bozok (2018) toplumsal yapının babalık üzerindeki etkilerinden yola çıkarak bu etkilerin neler olduğuna ilişkin faktörleri belirlemeye çalıştığı araştırmasında, babalığın nasıl inşa edildiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonuçları, babaların çocuk bakımından anneleri sorumlu olarak gördükleri belirlenmiştir. Babaların söylemlerinin çocuklarıyla yakın ve ilgili oldukları yönünde olmasına rağmen çocuklarıyla yeteri kadar vakit geçirmediikleri tespit edilmiştir. Tezel Şahin ve Özbey (2007) baba ile çocuk ilişkilerini incelediği araştırmasında, babaların çocuk gelişimi ve eğitimi üzerindeki önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada, babaların eski dönemlere nazaran çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeyi istedikleri belirlenmiştir. Bu isteğin bir kısmı kendilerine duydukları güven ve yeterlilikten kaynaklandığı bir kısmının da toplumsal olarak alınan mesajlardan kaynaklandığı bulunmuştur. Babalarla yaptıkları araştırmalarında babaların geçmişe oranla çocuk bakımına, ev işlerine katılımlarında artış olduğu ve çocuklarıyla daha çok zaman geçirdikleri bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde babaların çocuklarıyla etkileşimde olması hem babalığa ilişkin tutum ve davranışlar açısından hem de çocuk gelişiminin desteklenmesi açısından büyük fayda sağladığı görülmüştür. Tezel Şahin ve Özbey (2009), babaların aile de katılımcı rolünün artmasının özellikle de erkek çocuklarının bilişsel gelişimleri üzerinde olumlu etkiler bıraktığını saptamıştır. Bu çocukların çözümleme, dil yetenekleri, akademik başarıları ve temel becerilerinde olumlu yönde etkiler görülmüştür. Babaların çocuklarıyla olan etkileşimleri erkek çocuklarında cinsiyet kavramının yerleşmesinde; kız çocuklarında da karşı cinsye yönelik ilgilerin şekillenmesine etkili olmaktadır (Forehand, Wierson, Thomas ve Armistead, 1990). Demir Öztürk (2018), araştırmasında baba ve

bebeklerin birlikte geçirmelerine fırsat sağlayan olanakların oluşturulmasının etkileşim düzeylerini artırdığını saptamıştır. Erdoğan (2004), araştırmasında babaların çocukların hayatlarına katılması ile çocukların girişimci davranış özelliklerinin geliştiği ve empati becerilerinin olumlu yönde geliştiği saptanmıştır. Ayrıca babaların çocuklarla etkileşimlerinin artması sonucu olarak babaların da bu durumdan olumlu yönde etkilendiği ve babalık davranışlarının geliştiği bulunmuştur. Babaların çocuklarıyla birlikte olan paylaşımları babaların duygusal olarak yumuşamalarını ve kendilerine olan güvenlerinin artmasını sağlamaktadır (Saygılı ve Çankırılı, 2009).

Bu araştırmalar, babaların çocukları ile olan etkileşimlerinin çocukların sağlıklı gelişimleri ve gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bu durum baba çocuk etkileşimleri üzerinde etkili olabilecek faktörlerin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Baba ve bebek etkileşimini nelerin olumlu ya da olumsuz şekilde etkilediğini bilmek etkileşim kalitesini artırmak açısından da önemlidir. Nitekim bir olumsuz davranış ya da problemin ortadan kaldırılması için bunu etkileyen etmenleri bilmek nelerle baş edilmesi gerektiği konusunda bilgi sunmakta ve yol gösterici olmaktadır. Dolayısıyla baba bebek etkileşiminde de baba ve bebeği etkileyecek olan etmenleri ve bu etmenlerin neler olduğunu bilmek baba ve bebek etkileşimlerini güçlendirmek açısından rehberlik edecektir. Bu sebeple araştırmada, değişkenler bağlamında baba ve bebek etkileşim düzeyleri incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte olmuş ya da olmaya devam eden durumları var olduğu haliyle betimleyen bir araştırma modelidir (Karasar, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu muş merkezde ikamet eden baba ve bebekleri oluşturmuştur. Araştırma grubunun oluşturulmasında ölçüt örnekleme kullanılmıştır. 12 aylık bebeğe sahip olan ve araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden babalarla çalışılmıştır. Toplamda 40 baba ve bebek çifti araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Tablo1. Çalışma grubu demografik özellikleri frekans ve yüzde değerleri

		Min-Mak	Ort±Ss
<i>Bebeğe ilişkin özellikler</i>		18,97-23,70	20,03±0,93
Yaş (ay)		n	%
Cinsiyet	Erkek	20	50,0
	Kız	20	50,0
Doğum sırası	İlk çocuk	16	40,0
	Ortanca çocuk	5	12,5
	Son çocuk	19	47,5
Kardeş sayısı	Kardeşi yok	15	37,5
	1 kardeş	6	15,0
	2 kardeş	5	12,5
	3 kardeş	5	12,5
	≥ 4 kardeş	9	22,5
<i>Babaya ilişkin özellikler</i>			
Baba yaş (yıl)	≤ 25 yaş	3	7,5
	26-35 yaş	13	32,5
	≥36 yaş	24	60,0
Baba eğitim	İlkokul	4	10,0
	Lise	25	62,5
	Üniversite	11	27,5
Evlilik süresi	≤ 1 yıl	3	7,5
	2-5 yıl	8	20,0
	5-8 yıl	8	20,0
	≥ 9 yıl	21	52,5

Aile tipi	Çekirdek aile	15	37,5
	Geniş aile	25	62,5

Tablo 1 de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan bebeklerin % 40'ının ilk çocuk olduğu ve % 37,5'inin tek çocuk olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan babaların % 62,5'inin geniş aileye sahip olduğu görülmüştür. Babaların % 60'ının 36 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Evlilik süreleri incelendiğinde % 52,5 oranında 9 yıl ve üzerinde evlilik yılına sahip oldukları saptanmıştır. Babaların eğitim düzeylerinin de, % 62,5 oranında lise düzeyinde olduğu bulunmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla baba ve bebek bilgilerinin yer aldığı Kişisel Bilgi formu, bebek gelişimlerinin değerlendirildiği Denver Gelişimsel Tarama Testi II ve baba ile bebek etkileşimlerini değerlendirmeyi sağlayan etkileşim ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formunda, bebeğin doğum tarihi, kardeş sayısı, aile tipi, baba eğitim durumu, babanın mesleğine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Denver Gelişimsel Tarama Testi II, bebek gelişimlerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. 0-6 yaş aralığındaki çocukların gelişimlerinin değerlendirilmesinde kullanılan bu test, 1967'de Frankenburg ve Dodds tarafından geliştirilmiş ve süreç içinde çeşitli revizyonları gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin güncel türkçe uyarlamasının en güncel hali 2009 yılında Yalaz, Anlar ve Bayoğlu tarafından yapılmış ve ölçek Denver II adını almıştır. 134 maddesi bulunan ölçek, ince motor, kaba motor, kişisel-sosyal ve dil gelişimi olmak üzere 4 boyutta toplanmıştır (Yalaz, Anlar ve Bayoğlu, 2009).

Baba-Çocuk Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği (B-ÇDYMÖ), baba -bebek etkileşimlerinin değerlendirilmesinde; Catherine Tamis-LeMonda, Vanessa Rodriguez, Jacqueline Shannon, Bonnie Hannibal, Poonam Ahuja ve Mark Spellmann tarafından 2002 yılında geliştirilmiş olan, Türkçe uyarlaması Demir ve Aksoy (2016) tarafından gerçekleştirilen etkileşim ölçeği kullanılmıştır. 34 maddeden oluşan ölçek; baba, çocuk ve ikili olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Baba formu iç tutarlılık katsayısı .80 ile .93; çocuk formu iç tutarlılık katsayıları .67 ile .94 ve ikili formu iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur (Demir ve Aksoy, 2016).

Verilerin Analizi

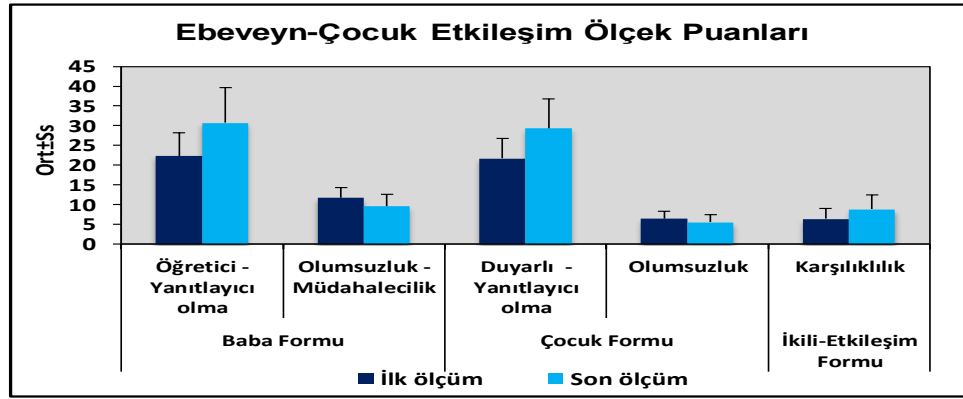
Verilerin analizinde, NCSS 2007 programından yararlanılmıştır. Veriler analiz edilirken öncelikle tanımlayıcı yöntemlerden yararlanılmıştır. Normal dağılıma sahip değişkenlerde, iki grubun karşılaştırmasında Student t Testi ile, normal dağılıma sahip olmayan değişkenlerde karşılaştırmalar için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis test kullanılmış ve farklılığın çıktığı grubun tespitinde Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenlerin grup içi değerlendirmelerinde Paired Samples Test ve normal dağılım göstermeyen değişkenlerin değerlendirmelerinde Wilcoxon Signed Ranks test kullanılmıştır. Anlamlılık değerlendirmesinde $p < 0,01$ ve $p < 0,05$ değerleri esas alınmıştır.

BULGULAR

Baba ve bebek etkileşim düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelendiği bu araştırmada, etkileşim ölçeği puan analizleri yapılmış ve değişkenler olarak ele alınan; cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, aile tipi, baba yaşı, babanın eğitim düzeyi ve evlilik süresi değişkenleri ile olan değerlendirmeler tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 2. BÇDYMÖ Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

	İlk ölçüm	Son ölçüm	Test	p
	Ort±Ss (Medyan)	Ort±Ss (Medyan)		
Baba Formu				
Öğretici -Yanıtlayıcı Olma	22,33±5,91 (21,5)	30,75±8,95 (32)	Z:-5,013	^a 0,001**
Olumsuzluk - Müdahalecilik	11,78±2,51 (11,5)	9,58±2,95 (9)	Z:-3,815	^a 0,001**
Çocuk Formu				
Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma	21,70±5,12 (21)	29,38±7,47 (30,5)	t:-7,333	^a 0,001**
Olumsuzluk	6,48±1,84 (6)	5,55±1,93 (5)	Z:-3,590	^a 0,001**
İkili-Etkileşim Formu				
Karşılıklılık	6,40±2,64 (6)	8,83±3,64 (9)	Z:-4,265	^a 0,001**
^c Wilcoxon Signed Ranks Test	^d Paired Samples Test	**p<0.01	[*] p<0.05	

Şekil 1. BÇDYMÖ ölçek puanlarının dağılımı

Tablo 2 ve Şekil 1 incelendiğinde, BÇDYMÖ ölçeği baba formu puanlarında, ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$; $p<0.01$). aynı zamanda ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$; $p<0.01$). BÇDYMÖ çocuk formunda, ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$; $p<0.01$). Yine ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$; $p<0.01$). BÇDYMÖ ikili formunda, ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$; $p<0.01$).

Tablo 3. BÇDYMÖ ölçeği formlarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları

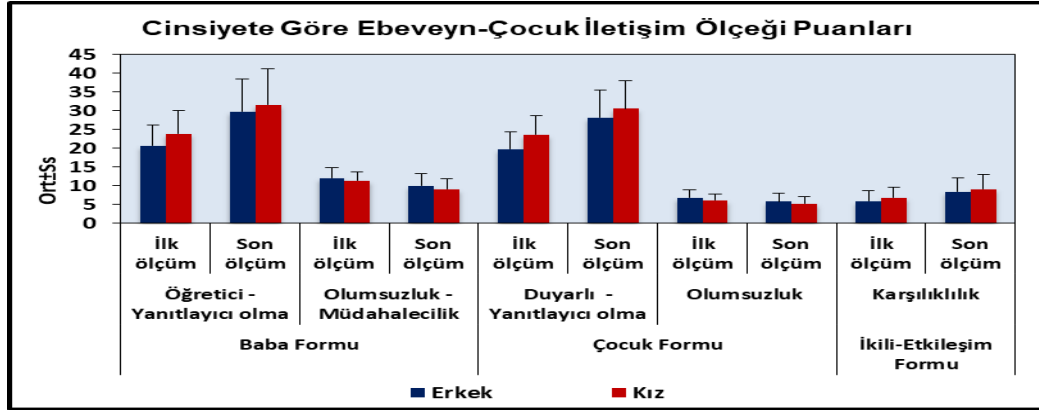
		Erkek (n=20)	Kız (n=20)	Z:	p
		Ort±Ss (Medyan)	Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	20,70±5,47 (19)	23,95±6,01 (22,5)	-1,925	^a 0,054
	Son ölçüm	29,85±8,54 (28,5)	31,65±9,48 (33)	t: -0,631	^b 0,532
	Test değeri; p	Z:-3,486; ^a 0,001**	Z:-3,643; ^a 0,001**		
	İlk- Son ölçüm farkı	9,15±10,97 (2)	7,7±7,89 (2)	Z:-0,386	^a 0,700
Olumsuzluk - Müdahalecilik	İlk ölçüm	12,10±2,75 (12)	11,45±2,26 (11)	Z: -0,723	^a 0,469
	Son ölçüm	10,05±3,12 (9)	9,10±2,77 (9)	Z: -0,907	^a 0,365
	Test değeri;	Z:-2,507;	Z:-2,809;		

	<i>p</i>	^c 0,012*	^c 0,005**		
	İlk- Son ölçüm farkı	-2,05±3,22 (0)	-2,35±2,80 (-1)	Z:-0,753	^a 0,452
Duyarlı - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	19,80±4,48 (18)	23,60±5,10 (23)	t: 0,817	^b 0,419
	Son ölçüm	28,15±7,42 (30)	30,60±7,50 (31,5)	t: 1,018	^b 0,315
	Test değeri; p	t: -5,136; ^d 0,001**	t: -5,210; ^d 0,001**		
	İlk- Son ölçüm farkı	8,35±7,27 (4)	7,00±6,01 (4,5)	Z:-0,443	^a 0,658
Olumsuzluk	İlk ölçüm	6,85±2,06 (6,5)	6,10±1,55 (5,5)	Z:-1,159	^a 0,246
	Son ölçüm	5,80±2,09 (5)	5,30±1,78 (5)	Z:-0,991	^a 0,322
	Test değeri; p	Z: -2,514; ^c 0,012*	Z: -2,716; ^c 0,007**		
	İlk- Son ölçüm farkı	-1,05±1,82 (0)	-0,80±1,15 (0)	Z:-0,030	^a 0,976
Karşılıklılık	İlk ölçüm	5,90±2,67 (5)	6,90±2,57 (7)	Z: -1,508	^a 0,132
	Son ölçüm	8,50±3,63 (9)	9,15±3,72 (9)	Z: -0,573	^a 0,567
	Test değeri; p	Z:-2,733; ^c 0,006**	Z:-3,315; ^c 0,001**		
	İlk- Son ölçüm farkı	2,60±3,49 (0,5)	2,25±2,34 (1)	Z:-0,349	^a 0,727

^aMann Whitney U Test^bStudent t Test^cWilcoxon Signed Ranks Test

**p<0.01

*p<0.05

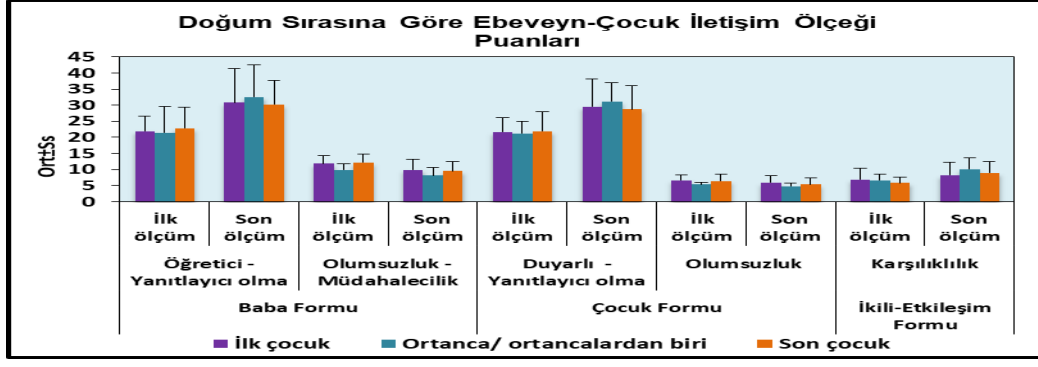
Şekil 2. BÇDYMÖ ölçek puanlarının cinsiyete göre dağılımları

Tablo 3 ve Şekil 2 incelendiğinde, Çocukların cinsiyetine göre ilk ve son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Erkek çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve Kız çocukların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Çocukların cinsiyetine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk-Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Erkek çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarındaki düşüş ($p=0.012$) ve Kız çocukların puanlarındaki düşüş ($p=0.005$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Çocukların cinsiyetine göre ilk ve son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Erkek çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve Kız çocukların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Çocukların cinsiyetine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Erkek çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki düşüş ($p=0.012$) ve Kız çocukların puanlarındaki düşüş ($p=0.007$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). İlk

ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki değişim çocukların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çocukların cinsiyetine göre ilk ve son ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Erkek çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış ($p=0.006$) ve Kız çocukların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Tablo 4. BÇDYMÖ ölçek formlarının doğum sırasına göre dağılımları

	İlk çocuk (n=16) Ort±Ss(Medyan)	Ortanca (n=5) Ort±Ss (Medyan)	Son çocuk (n=19) Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici - Yanıtlayıcı Olma					
İlk ölçüm	22,00±4,69 (20,5)	21,40±8,26 (18)	22,84±6,44 (22)	$\chi^2:0,569$	0,752
Son ölçüm	30,81±10,57 (31,5)	32,60±9,99 (32)	30,21±7,55 (32)	$\chi^2:0,136$	0,934
Test değeri; c_p	Z:-3,535; $p=0,001^{**}$	Z:-1,483; $p=0,138$	Z:-3,553; $p=0,001^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	8,81±9,90 (2)	11,20±14,72(15)	7,37±7,78 (2)	$\chi^2:0,517$	0,772
Olumsuzluk - Müdahalecilik					
İlk ölçüm	11,88±2,36(11,5)	10,00±1,87 (9)	12,16±2,67(12)	$\chi^2:3,069$	0,216
Son ölçüm	10,00±3,18 (9)	8,20±2,39 (7)	9,58±2,91 (9)	$\chi^2:1,348$	0,510
Test değeri; c_p	Z:-2,201; $p=0,028^*$	Z:-1,461; $p=0,144$	Z:-2,670; $p=0,008^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	-1,88±2,78 (0)	-1,80±2,39 (-2)	-2,58±3,36 (0)	$\chi^2:0,505$	0,777
Duyarlı - Yanıtlayıcı Olma					
İlk ölçüm	21,63±4,43 (22,5)	21,20±3,70 (21)	21,89±6,10 (21)	$\chi^2:0,017$	0,991
Son ölçüm	29,56±8,48 (31)	31,20±5,72 (31)	28,74±7,23 (29)	$\chi^2:0,467$	0,792
Test değeri; p	Z:-3,532; $p=0,001^{**}$	Z:-2,023; $p=0,043^*$	Z:-3,858; $p=0,001^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	7,94±7,08 (3)	10,00±7,04(10)	6,84±6,32 (3)	$\chi^2:0,895$	0,639
Olumsuzluk					
İlk ölçüm	6,75±1,69 (6)	5,40±0,55 (5)	6,53±2,12 (6)	$\chi^2:2,223$	0,329
Son ölçüm	5,94±2,11 (5)	4,80±1,10 (4)	5,42±1,95 (5)	$\chi^2:1,184$	0,553
Test değeri; p	Z:-2,401; $p=0,016^*$	Z:-1,134; $p=0,257$	Z:-2,388; $p=0,017^*$		
İlk- Son ölçüm farkı	-0,81±1,17 (0)	-0,60±1,14 (-1)	-1,11±1,85 (0)	$\chi^2:0,026$	0,987
Karşılıklılık					
İlk ölçüm	6,94±3,53 (6)	6,60±2,07 (6)	5,89±1,79 (6)	$\chi^2:0,569$	0,752
Son ölçüm	8,25±4,04(8,5)	10,2±3,35 (11)	8,95±3,44 (9)	$\chi^2:0,569$	0,752
Test değeri; p	Z:-2,352; $p=0,019^*$	Z:-1,826; $p=0,068$	Z:-3,071; $p=0,002^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	1,31±2,30(0,5)	3,60±3,05 (4)	3,05±3,21 (1)	$\chi^2:0,569$	0,752

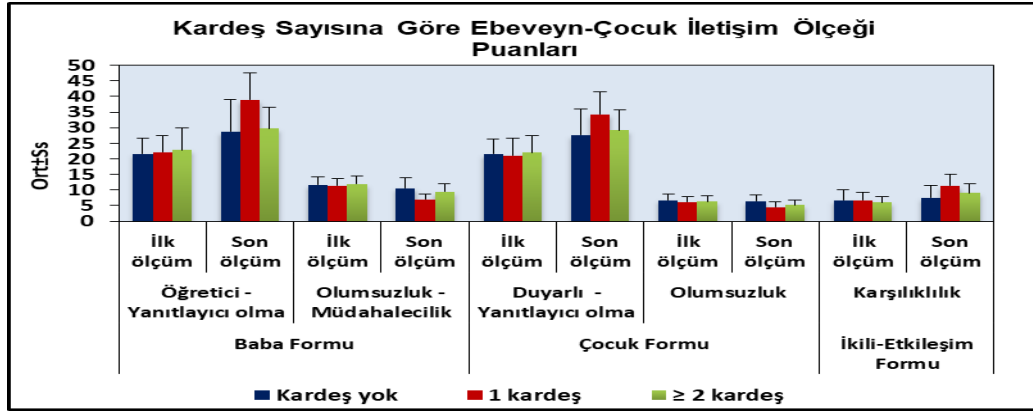
Şekil 3. BÇDYMÖ ölçek puanlarının doğum sırasına göre dağılımları

Tablo 4 ve Şekil 3 incelendiğinde, Çocukların doğum sırasına göre ilk ve son ölçüm Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). İlk çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve Son çocukların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Çocukların doğum sırasına göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). İlk çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarındaki düşüş ($p=0.028$) ve Son çocukların puanlarındaki artış ($p=0.008$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Çocukların doğum sırasına göre ilk ve son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). İlk çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$), İkinci çocukların puanlarındaki artış ($p=0.043$) ve Son çocukların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Çocukların doğum sırasına göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). İlk çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki düşüş ($p=0.016$) ve Son çocukların puanlarındaki düşüş ($p=0.017$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Çocukların doğum sırasına göre ilk ve son ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). İlk çocukların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış ($p=0.019$) ve Son çocukların puanlarındaki artış ($p=0.002$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 5. BÇDYMÖ ölçek formlarının doğum sırasına göre dağılımları

	Yok (n=15) Ort±Ss	1 kardeş (n=6) Ort±Ss	≥ 2 kardeş Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici -Yanıtlayıcı Olma					
İlk ölçüm	21,73±4,82 (20)	22,17±5,34 (22)	22,84±7,00 (22)	$\chi^2:0,129$	0,938
Son ölçüm	28,80±10,19 (23)	39,00±8,53 (42,5)	29,68±6,75 (32)	$\chi^2:5,944$	0,049*
Test değeri; ρ	Z:-3,436; $p=0,001^{**}$	Z:-2,201; $p=0,028^*$	Z:-3,078; $p=0,002^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	7,07±9,53 (2)	16,83±8,73(18)	6,84±8,62 (2)	$\chi^2:5,581$	0,061
OlumsuzlukMüdahalecilik					
İlk ölçüm	11,80±2,43 (11)	11,33±2,42 (11)	11,89±2,71 (12)	$\chi^2:0,213$	0,899
Son ölçüm	10,67±3,31 (10)	7,17±1,47 (6,5)	9,47±2,61 (9)	$\chi^2:6,589$	0,037*
Test değeri; ρ	Z:-1,753; $p=0,080$	Z:-2,023; $p=0,043^*$	Z:-2,706; $p=0,007^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	-1,13±2,20 (0)	-4,17±2,48 (-4,5)	-2,42±3,39 (0)	$\chi^2:5,399$	0,067
Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma					

İlk ölçüm	21,53±4,75 (23)	21,17±5,34(19,5)	22,00±5,57 (21)	$\chi^2:0,111$	0,946
Son ölçüm	27,60±8,37 (27)	34,33±7,28 (36)	29,21±6,38 (30)	$\chi^2:4,525$	0,104
Test değeri; 'p	Z:-3,436; p=0,001**	Z:-2,201; p=0,028*	Z:-3,846; p=0,001**		
İlk- Son ölçüm farkı	6,07±5,80 (3)	13,17±7,86(14,5)	7,21±6,26 (5)	$\chi^2:4,238$	0,120
Olumsuzluk					
İlk ölçüm	6,87±1,81 (6)	6,17±1,6 (6)	6,26±1,97 (5)	$\chi^2:1,541$	0,463
Son ölçüm	6,40±2,16 (5)	4,67±1,63 (4)	5,16±1,64 (5)	$\chi^2:6,452$	0,040*
Test değeri; 'p	Z:-2,070; p=0,038*	Z:-1,841; p=0,066	Z:-2,448; p=0,014*		
İlk- Son ölçüm farkı	-0,47±0,74 (0)	-1,50±1,52 (-1,5)	-1,11±1,88 (0)	$\chi^2:2,424$	0,298
Karşılıklık					
İlk ölçüm	6,73±3,43 (5)	6,83±2,48 (6,5)	6,00±1,97 (6)	$\chi^2:0,519$	0,771
Son ölçüm	7,60±3,92 (8)	11,33±3,61 (13)	9,00±3,13 (9)	$\chi^2:5,393$	0,067
Test değeri; 'p	Z:-1,930; p=0,054	Z:-2,032; p=0,042*	Z:-3,193; p=0,001**		
İlk- Son ölçüm farkı	0,87±2,10 (0)	4,50±2,59 (5,5)	3,00±3,09 (1)	$\chi^2:7,367$	0,025*
<i>Wilcoxon Signed Ranks Test</i>		<i>Kruskal Wallis Test</i>		<i>**p<0.01</i>	
				<i>*p<0,05</i>	

Şekil 4. BÇDYMÖ ölçek puanlarının doğum sırasına göre dağılımları

Tablo 5 ve Şekil 4 incelendiğinde kardeş sayısına göre ilk ölçüm Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanlarında anlamlılık düzeyinde bir farklılık oluşmamıştır ($p>0.05$). Kardeş sayısına göre son ölçüm Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanlarında anlamlılık bulunmuştur ($p=0.049$; $p<0.05$). Bu karşılaştırmalar, bir kardeşi olanların Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanları kardeşi olmayan ($p=0.042$) ile iki ve üzeri sayıda kardeşi olanlardan ($p=0.018$) anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0.05$). Kardeşi olmayanların ilk ölçümüne göre son ölçüm Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$), bir kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.028$), iki ve üzeri sayıda kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.002$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). İlk ölçümüne göre son ölçüm Öğretici - Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki değişim de kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, anlamlılığa yakın farklılık göstermektedir ($p=0.061$; $p>0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; bir kardeşi olanların puanlarındaki değişim kardeşi olmayan ($p=0.036$) ile iki ve üzeri sayıda kardeşi olanlardan ($p=0.026$) anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0.05$). Kardeş sayısına göre ilk ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarında anlamlı fark oluşmamıştır ($p>0.05$). Kardeş sayısı değişkeninde, son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarında anlamlılık bulunmuştur ($p=0.037$; $p<0.05$). Bu karşılaştırma, bir kardeşi olanların Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları kardeşi olmayan ($p=0.018$) ile iki ve üzeri sayıda kardeşi

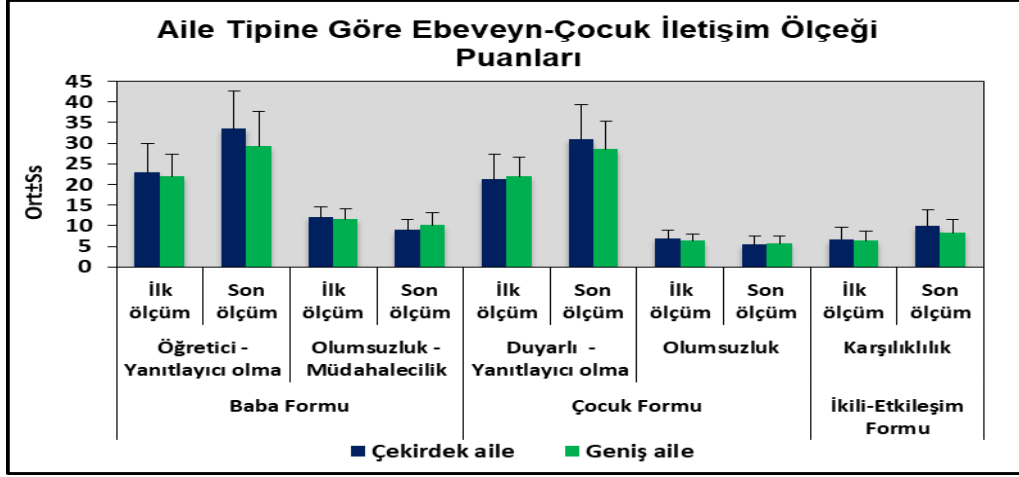
olanlardan ($p=0.034$) anlamlı düzeyde düşüktür ($p<0.05$). Kardeş sayısına göre ilk ve son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Kardeşi olmayanların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$), bir kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.028$), iki ve üzeri sayıda kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Kardeş sayısına göre ilk ölçüm Olumsuzluk puanlarında anlamlı fark görülmemiştir ($p>0.05$). Kardeş sayısına göre son Olumsuzluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0.040$; $p<0.05$). Kardeş sayısına göre ilk ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Kardeş sayısına göre son ölçüm Karşılıklılık puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken ($p=0.067$; $p>0.05$); bir kardeşi olanların Karşılıklılık puanlarının kardeşi olmayanlardan yüksek olması ($p=0.033$) anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Kardeşi olmayanların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, anlamlılığa yakın bulunmuştur ($p=0.054$; $p>0.05$). Bir kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.042$) ile iki ve üzeri sayıda kardeşi olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). İlk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki değişim de kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p=0.025$; $p<0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; bir kardeşi olan ($p=0.015$) ile iki ve üzeri sayıda kardeşi olanların ($p=0.034$) Karşılıklılık puanlarındaki değişim kardeşi olmayanlardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0.05$). İlk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk -Müdahalecilik puanlarındaki değişim de kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, anlamlılığa yakın farklılık göstermektedir ($p=0.067$; $p>0.05$).

Tablo 6. BÇDYMÖ ölçek formlarının aile tipine göre dağılımları

		Çekirdek aile (n=15)	Geniş aile (n=25)		
		Ort±Ss (Medyan)	Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	22,93±6,90 (21)	21,96±5,34 (22)	Z:-0,140	0,889
	Son ölçüm	33,47±9,25 (35)	29,12±8,54 (27)	Z:-1,497	0,134
	Test değeri; ϵp	Z:-3,138; $p=0,002^{**}$	Z:-3,963; $p=0,001^{**}$		
	İlk- Son ölçüm farkı	10,53±10,36 (8)	7,16±8,85 (2)	Z:-0,996	0,319
Olumsuzluk - Müdahalecilik	İlk ölçüm	12,07±2,52 (12)	11,60±2,53 (11)	Z:-0,536	0,592
	Son ölçüm	8,80±2,73 (9)	10,04±3,03 (9)	Z:-1,433	0,152
	Test değeri; ϵp	Z:-2,677; $p=0,007^{**}$	Z:-2,675; $p=0,007^{**}$		
	İlk- Son ölçüm farkı	-3,27±3,49 (-3)	-1,56±2,48 (0)	Z:-1,704	0,088
Duyarlı - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	21,27±5,99 (19)	21,96±4,62 (22)	Z:-0,588	0,556
	Son ölçüm	30,87±8,54 (32)	28,48±6,77 (28)	Z:-0,937	0,349
	Test değeri; ϵp	Z:-3,416; $p=0,001^{**}$	Z:-4,406; $p=0,001^{**}$		
	İlk- Son ölçüm farkı	9,60±7,49 (8)	6,52±5,90 (3)	Z:-1,415	0,157
Olumsuzluk	İlk ölçüm	6,87±1,96 (7)	6,24±1,76 (5)	Z:-1,168	0,243
	Son ölçüm	5,40±2,06 (4)	5,64±1,89 (5)	Z:-1,038	0,299
	Test değeri; ϵp	Z:-2,555; $p=0,011^*$	Z:-2,506; $p=0,012^*$		
	İlk- Son ölçüm farkı	-1,47±1,92 (-1)	-0,60±1,12 (0)	Z:-1,551	0,121
Karşılıklılık	İlk ölçüm	6,53±3,09 (6)	6,32±2,39 (6)	Z:-0,099	0,921

Son ölçüm	9,80±4,00 (11)	8,24±3,36 (9)	Z:-1,282	0,200
Test değeri; c p	Z:-2,770; p=0,006**	Z:-3,333; p=0,001**		
İlk- Son ölçüm farkı	3,27±3,45 (3)	1,92±2,52 (1)	Z:-1,183	0,237

^aMann Whitney U Test ^cWilcoxon Signed Ranks Test ^{**}p<0.01

Şekil 5. BÇDYMÖ ölçek puanlarının aile tipine göre dağılımları

Tablo 6 ve Şekil 5 incelendiğinde aile tipine göre ilk ve son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çekirdek ailelerin ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici-Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.002$) ve geniş ailelerin puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Aile tipine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çekirdek ailelerin ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarındaki düşüş ($p=0.007$) ve geniş ailelerin puanlarındaki düşüş ($p=0.007$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Aile tipine göre ilk ve son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çekirdek ailelerin ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı-Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve geniş ailelerin puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Aile tipine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çekirdek ailelerin ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki düşüş ($p=0.011$) ve geniş ailelerin puanlarındaki düşüş ($p=0.012$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Aile tipine göre ilk ve son ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Çekirdek ailelerin ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış ($p=0.006$) ve geniş ailelerin puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

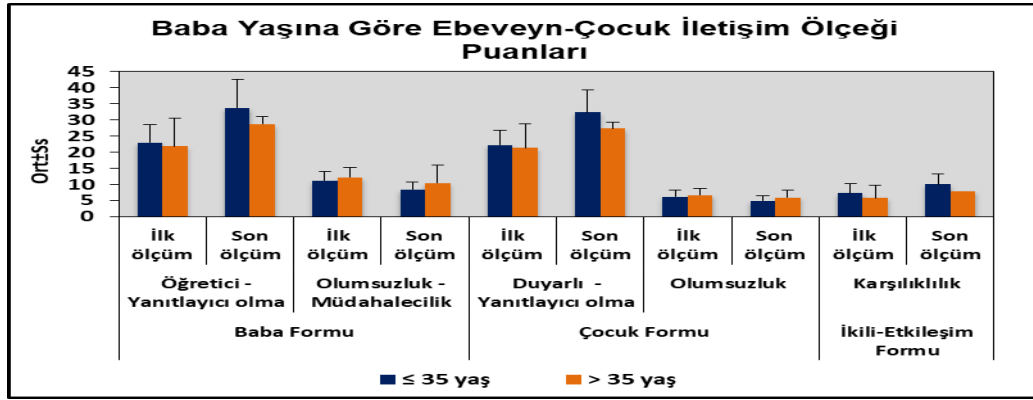
Tablo 7. BÇDYMÖ ölçek formlarının babaların yaşlarına göre dağılımları

		≤ 35 yaş (n=16)	> 35 yaş (n=24)		
		Ort±Ss (Medyan)	Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	23,06±5,48 (22)	21,83±6,24 (21)	Z:-0,844	^a 0,399
	Son ölçüm	33,81±8,78 (34)	28,71±8,65 (27)	t:1,511	^b 0,139
	Test değeri; c p	Z:-3,157; p=0,006**	Z:-3,998; p=0,001**		
Olumsuzluk -	İlk- Son ölçüm farkı	10,75±10,41 (13)	6,88±8,64 (2)	Z:-1,349	^a 0,177
	İlk ölçüm	11,19±2,71 (10,5)	12,17±2,33 (12)	Z:-1,421	^a 0,155

Müdahalecilik	Son ölçüm	8,38±2,33 (9)	10,38±3,09 (9,5)	Z:-2,145	^a0,032*
	Test değeri; ^cp	Z:-2,671; p=0,008**	Z:-2,670; p=0,008**		
	İlk- Son farkı	-2,81±3,43 (-2,5)	-1,79±2,64 (0)	Z:-0,680	^a0,497
Duyarlı - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	22,25±4,6 (22,5)	21,33±5,50 (20,5)	t:-0,411	^b0,684
	Son ölçüm	32,38±6,81 (34)	27,38±7,34 (27,5)	t:0,978	^b0,334
	Test değeri; ^dp	t:-5,713; p=0,001**	t:-5,034; p=0,001**		
Olumsuzluk	İlk- Son ölçüm farkı	10,13±7,09 (10,5)	6,04±5,88 (2,5)	Z:-2,119	^a0,034*
	İlk ölçüm	6,19±1,91 (5)	6,67±1,81 (6)	Z:-1,083	^a0,279
	Son ölçüm	4,88±1,54 (4)	6,00±2,06 (5)	Z:-2,341	^a0,019*
	Test değeri; ^cp	Z:-2,532; p=0,011*	Z:-2,558; p=0,011*		
	İlk- Son ölçüm farkı	-1,31±1,99 (-1)	-0,67±1,05 (0)	Z:-1,063	^a0,288
	Karşılıklılık	İlk ölçüm	7,31±3,03 (7)	5,79±2,21 (5)	Z:-1,567
Son ölçüm		10,06±3,07 (10)	8,00±3,82 (8)	Z:-1,614	0,106
Test değeri; ^cp		Z:-2,989; p=0,003**	Z:-3,075; p=0,002**		
	İlk- Son ölçüm farkı	2,75±2,86 (1,5)	2,21±3,02 (0,5)	Z:-0,912	0,362

^aMann Whitney U Test^cWilcoxon Signed Ranks Test

**p<0.01

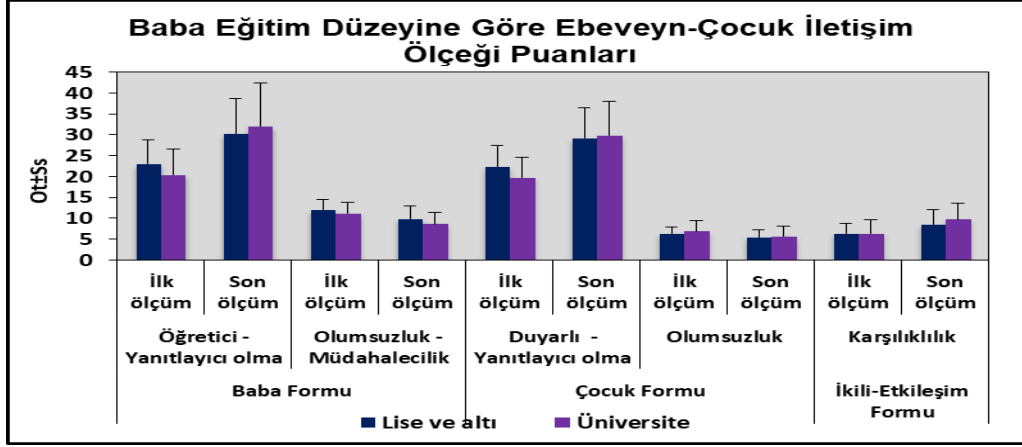
Şekil 6. BÇDYMÖ ölçek puanlarının babaların yaşlarına göre dağılımları

Tablo 7 ve Şekil 6 incelendiğinde, Babaların yaşlarına göre ilk ve son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici-Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.006$) ve 35 yaşın üzerinde olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Babaların yaşlarına göre ilk ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken ($p>0.05$); yaşı 35 yaşın üzerinde olanların son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarının, yaşı 35 yaş ve altında olanlardan yüksek olması anlamlı bulunmuştur ($p=0.032$; $p<0.05$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarındaki düşüş ($p=0.008$) ve 35 yaşın üzerinde olanların puanlarındaki düşüş ($p=0.008$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Babaların yaşlarına göre ilk ve son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve 35 yaşın üzerinde

olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki değişimin, yaşı 35 yaşın üzerinde olanlardan yüksek olması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.034$; $p<0.05$). Babaların yaşlarına göre ilk ölçüm Olumsuzluk puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken ($p>0.05$); yaşı 35 yaşın üzerinde olanların son ölçüm Olumsuzluk puanlarının, yaşı 35 yaş ve altında olanlardan yüksek olması anlamlı bulunmuştur ($p=0.019$; $p<0.05$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki düşüş ($p=0.011$) ve 35 yaşın üzerinde olanların puanlarındaki düşüş ($p=0.011$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Babaların yaşlarına göre ilk ve son ölçüm karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Yaşı 35 yaş ve altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış ($p=0.003$) ve 35 yaşın üzerinde olanların puanlarındaki artış ($p=0.002$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Tablo 8. BÇDYMÖ ölçek formlarının babaların eğitim düzeylerine göre dağılımları

		Lise ve altı (n=29)	Üniversite (n=11)		
		Ort±Ss (Medyan)	Ort±Ss (Medyan)		
Öğretici - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	23,03±5,77 (22)	20,45±6,12 (18)	Z:-1,457	0,145
	Son ölçüm	30,28±8,46 (32)	32,00±10,47 (32)	Z:-0,440	0,660
	Test değeri; cp	Z:-4,495; p=0,001**	Z:-2,499; p=0,012*		
	İlk- Son ölçüm farkı	7,24±7,91 (2)	11,55±12,61 (18)	Z:-0,725	0,469
Olumsuzluk - Müdahalecilik	İlk ölçüm	12,00±2,45 (12)	11,18±2,68 (11)	Z:-0,978	0,328
	Son ölçüm	9,93±2,95 (9)	8,64±2,87 (9)	Z:-1,369	0,171
	Test değeri; cp	Z:-3,188; p=0,002**	Z:-2,13; p=0,027*		
	İlk- Son ölçüm farkı	-2,07±2,84 (0)	-2,55±3,45 (-3)	Z:-0,178	0,858
Duyarlı - Yanıtlayıcı Olma	İlk ölçüm	22,41±5,13 (22)	19,82±4,79 (21)	Z:-1,443	0,149
	Son ölçüm	29,17±7,31 (30)	29,91±8,20 (32)	Z:-0,273	0,785
	Test değeri; cp	Z:-4,735; p=0,001**	Z:-2,940; p=0,003**		
	İlk- Son ölçüm farkı	6,76±6,20 (3)	10,09±7,38 (13)	Z:-1,333	0,183
Olumsuzluk	İlk ölçüm	6,31±1,49 (6)	6,91±2,59 (6)	Z:-0,250	0,802
	Son ölçüm	5,48±1,74 (5)	5,73±2,45 (5)	Z:-0,111	0,912
	Test değeri; cp	Z:-3,093; p=0,002**	Z:-1,913; p=0,056		
	İlk- Son ölçüm farkı	-0,83±1,20 (0)	-1,18±2,18 (0)	Z:-0,067	0,947
Karşılıklılık	İlk ölçüm	6,41±2,43 (6)	6,36±3,26 (5)	Z:-0,445	0,656
	Son ölçüm	8,48±3,52 (9)	9,73±3,98 (11)	Z:-0,962	0,336
	Test değeri; cp	Z:-3,643; p=0,001**	Z:-2,266; p=0,023*		
	İlk- Son ölçüm farkı	2,07±2,53 (1)	3,36±3,377 (1)	Z:-0,798	0,425

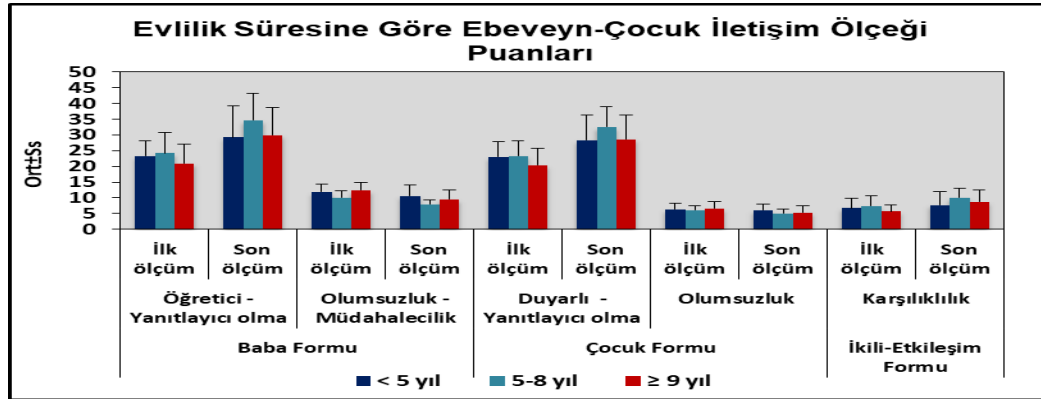
Şekil 7. BÇDYMÖ ölçek puanlarının baba eğitim düzeylerine göre dağılımları

Tablo 8 ve Şekil 7 incelendiğinde, Baba eğitim düzeyine göre ilk ve son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Lise ve altı mezunu babaların ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve üniversite mezunu babaların puanlarındaki artış ($p=0.012$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Lise ve altı mezunu babaların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanlarındaki düşüş ($p=0.002$) ve üniversite mezunu babaların puanlarındaki düşüş ($p=0.027$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyine göre ilk ve son ölçüm Olumsuzluk puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Lise ve altı mezunu babaların ilk ölçüme göre son ölçüm Olumsuzluk puanlarındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.002$; $p<0.01$). Üniversite mezunu babaların puanlarındaki düşüş ise istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, anlamlılığa yakın bulunmuştur ($p=0.056$; $p>0.05$). Baba eğitim düzeyine göre ilk ve son ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Lise ve altı mezunu babaların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki artış ($p=0.001$) ve üniversite mezunu babaların puanlarındaki artış ($p=0.023$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 9. BÇDYMÖ ölçek formlarının evlilik süresine göre dağılımları

	< 5 yıl (n=11)	5-8 yıl (n=8)	≥ 9 yıl (n=21)	χ^2	p
	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss		
Öğretici -Yanıtlayıcı Olma					
İlk ölçüm	23,36±4,84(22)	24,25±6,61 (22)	21,05±6,10(19)	2,836	0,242
Son ölçüm	29,27±10,03(23)	34,63±8,60(34,5)	30,05±8,51(32)	1,897	0,387
Test değeri; ρ	Z:-2,955; $p=0,003^{**}$	Z:-1,965; $p=0,049^*$	Z:-3,756; $p=0,001^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	5,91±6,82 (2)	10,38±13,34 (9)	9,00±9,14 (2)	0,849	0,654
Olumsuzluk - Müdahalecilik					
İlk ölçüm	11,91±2,5 (12)	10,00±2,20 (9)	12,38±2,40(12)	6,341	0,042*
Son ölçüm	10,73±3,44(10)	8,00±1,41 (9)	9,57±2,94 (9)	3,304	0,192
Test değeri; ρ	Z:-1,473; $p=0,141$	Z:-1,761; $p=0,078$	Z:-2,943; $p=0,003^{**}$		
İlk- Son ölçüm farkı	-1,18±2,32 (0)	-2,00±2,62	-2,81±3,36 (-2)	2,354	0,308
Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma					

İlk ölçüm	23,00±4,88 (23)	23,38±4,66 (24,5)	20,38±5,26 (19)	$\chi^2:3,671$	0,160
Son ölçüm	28,36±7,92 (27)	32,50±6,32 (32,5)	28,71±7,65 (29)	$\chi^2:1,656$	0,437
Test değeri; 'p	Z:-2,950; p=0,003**	Z:-2,527; p=0,012*	Z:-4,053; p=0,001**		
İlk- Son ölçüm farkı	5,36±4,95 (3)	9,13±6,40 (9)	8,33±7,39 (6)	$\chi^2:2,335$	0,311
Olumsuzluk					
İlk ölçüm	6,36±1,80 (6)	6,13±1,36(5,5)	6,67±2,06 (6)	$\chi^2:0,286$	0,867
Son ölçüm	6,09±2,02 (5)	5,13±1,36 (5)	5,43±2,09 (5)	$\chi^2:1,340$	0,512
Test değeri; 'p	Z:-1,732; p=0,083	Z:-1,633; p=0,102	Z:-2,831; p=0,005**		
İlk- Son ölçüm farkı	-0,27±0,47 (0)	-1,00±1,6 (-0,5)	-1,24±1,76 (0)	$\chi^2:2,438$	0,296
Karşılıklılık					
İlk ölçüm	6,82±3,06 (7)	7,50±3,25 (7)	5,76±2,05 (5)	$\chi^2:2,222$	0,329
Son ölçüm	7,82±4,12 (8)	10,13±2,9 (10)	8,86±3,64 (9)	$\chi^2:1,752$	0,416
Test değeri; 'p	Z:-2,060; p=0,039*	Z:-1,980; p=0,048*	Z:3,189; p=0,001**		
İlk- Son ölçüm farkı	1,00±1,79 (0)	2,63±3,25 (1)	3,10±3,14 (3)	$\chi^2:2,737$	0,254
<i>Wilcoxon Signed Ranks Test</i>		<i>Kruskal Wallis Test</i>		**p<0,01 *p<0,05	

Şekil 8. BÇDYMÖ ölçek puanlarının evlilik sürelerine göre dağılımları

Tablo 9 ve Şekil 8’de görüldüğü üzere, Evlilik süresine göre ilk ve son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Evlilik süresi beş yılın altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Öğretici -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.003$), 5-8 yıl evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.049$), 9 yıl ve üzeri evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Evlilik süresine göre ilk ölçüm Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p=0.042$; $p<0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; evlilik süresi 9 yıl ve üzerinde olanların Olumsuzluk - Müdahalecilik puanları, 5-8 yıldır evli olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0.010$; $p<0.05$). Evlilik süresi 9 yıl ve üzeri olanların puanlarındaki düşüş ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.003$; $p<0.01$). Evlilik süresi beş yılın altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Duyarlı -Yanıtlayıcı Olma puanlarındaki artış ($p=0.003$), 5-8 yıl evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.012$), 9 yıl ve üzeri evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Evlilik süresine göre ilk ve son ölçüm Karşılıklılık puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Evlilik süresi beş yılın altında olanların ilk ölçüme göre son ölçüm Karşılıklılık puanlarındaki

artış ($p=0.039$), 5-8 yıl evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.048$), 9 yıl ve üzeri evli olanların puanlarındaki artış ($p=0.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Baba ile bebek etkileşim düzeylerinin; cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, aile tipi, baba yaşı, baba eğitim düzeyi ve evlilik sürelerine göre incelendiği bu çalışmada; çalışma grubundaki bebeklerin % 40'ının ilk çocuk olduğu ve % 37,5'inin tek çocuk olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubundaki bebeklerin % 62,5'inin geniş aileye sahip olduğu görülmüştür. Babaların % 60'ının 36 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Babaların evlilik süreleri incelendiğinde % 52,5 oranında 9 yıl ve üzerinde evlilik yılına sahip oldukları saptanmıştır. Babaların eğitim düzeylerinin de % 62, 5 oranında lise mezuniyetine sahip oldukları bulunmuştur.

Baba bebek etkileşimlerinin *cinsiyete* göre değerlendirilmesinde; BÇDYMÖ ölçeği baba formunda öğretici-yanıtlayıcı olma alt boyutunda kızların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Kız çocuklarının etkileşimlerinin erkek çocuklara göre son testte daha yüksek olduğu söylenebilir. Çocuk formu ve karşılıklılık formunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmezken erkek ve kız çocuklarının ilk ölçümlere göre son ölçümlerdeki puan artışında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Baba bebek etkileşimlerinin *doğum sırasına* göre değerlendirilmesinde; BÇDYMÖ baba çocuk ve karşılıklılık alt boyutlarında ön ilk ve son ölçüm puanları arasında farklılık olmamasına rağmen, ilk çocukların ilk ve son ölçümleri arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Baba bebek etkileşimlerinin *kardeş sayısına* göre değerlendirilmesinde; bir kardeşi olanların puanlarındaki değişim kardeşi olmayan ile iki ve üzeri sayıda kardeşi olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Baba bebek etkileşimlerinin *aile tipine* göre değerlendirilmesinde; ilk ölçümlere göre son ölçümlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmasa da ilk ölçümlere göre son ölçümlerdeki artış anlamlı bulunmuştur. Baba bebek etkileşimlerinin *baba yaşına* göre değerlendirilmesinde; yaşı 35 ve yukarısında olanlarda ilk ölçüme göre son ölçümlerdeki artış anlamlı bulunmuştur. Baba bebek etkileşimlerinin *baba eğitim düzeyine* göre değerlendirilmesinde; lise ve altı mezunu babaların ilk ölçüme göre son ölçüm puanlarındaki artış ile üniversite mezunu babaların puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Baba bebek etkileşimlerinin *evlilik süresine* göre değerlendirilmesinde; 9 yıl ve üzeri evlilik yılına sahip olan babaların ön ölçüme göre son ölçümlerdeki puanlarında artış bulunmuştur.

Araştırma sonuçları ile ilgili olarak literatur incelendiğinde, Arabacı ve Ömeroğlu (2013)'nun 48-72 aylık çocuğa sahip ebeveynlerin iletişimleri üzerinde değişkenlerin etkisini araştırdıkları çalışmada; aile sosyoekonomik düzeyleri, çocuk yaşı, doğum sıraları ve ebeveynlerin yaşlarına göre anlamlı farklılıklar bulunurken cinsiyet değişkeninde farklılık bulunmamıştır. Ebeveyn çocuk iletişimlerinin incelendiği başka bir çalışmada çocuk yaşının anne-baba ve çocuk iletişimlerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Lindsey, Cremens, Colwell ve Caldera, 2009). Sağlam (2019), anne ve babaların çocuklara olan sevgi yaklaşımlarında değişkenlerin etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet ve ailede bulunan çocuk sayısına göre anlamlı farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Telli (2014) yapmış olduğu çalışmada, babaların kendilerine ilişkin babalık algısında eğitim düzeylerinin, çalışma durumlarının, mesleklerinin, gelirlerinin, aile tipinin, baba olunan yaşın, çocuk sayısının ve bilgilenme durumlarının babalık algısı üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Araştırmalardan hareketle, baba çocuk etkileşimleri üzerinde değişkenlerin etkisinin farklılaştığı görülmektedir.

Baba ve bebek etkileşimlerinin desteklenmesi adına yapılan bu araştırma ile etkileşimi destekleyecek şekilde girişimlerin yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Baba ve bebek etkileşimleri üzerinde son ölçümlerde anlamlı düzeyde farklılık oluşturan cinsiyet, kardeş sayısı, aile tipi ve baba eğitim düzeylerinin baba ve bebek etkileşimlerini etkilediği söylenebilir. Dolayısıyla öncelikle babaların bebekleri ile olan etkileşim niteliklerini artırıcı ve babaları destekleyici eğitim programlarının düzenlenmesi ve baba katılımlarının sağlanması önerilebilir. Böylelikle babaların eğitimler yoluyla etkileşim biçimlerini öğrenmeleri ve kendilerinin farkına varmaları sağlanabilir. Aynı zamanda etkileşimde yaptıkları hatalar ya da olumlu özelliklerin de eğitimler yoluyla ortaya çıkarılması sağlanabilir. Baba ve bebek etkileşimlerinde bebeğin doğal olarak sosyal iletişimin güçlü olduğu ortamlarda bulunması bebeklerin özellikle de sosyal ve dil gelişimlerini arttırmada ve baba ile olan etkileşim konusunda destekleyici olabilir. Ailelerin ev ortamlarında anne baba ve çocuk ekseninde paylaşımlarını artırıcı etkinlik örnekleri ile etkileşimleri artırılabilir.

Bilgilendirme / Acknowledgement: Bu araştırma, "Oyun Temelli Baba-Bebek Etkileşim Programının Baba ve Bebek Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiş ve IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 Aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.
- Arakelyan, M. (2019). *Yeni ebeveyn olmuş genç yetişkinlerin anneliğe ve babalığa ilişkin söylemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bozok, M. (2018). *Ebeveynlik, erkeklik ve çalışma hayatı arasında Türkiye'de babalık*. İstanbul: AÇEV Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Demir, E. ve Aksoy, A.B. (2016). Baba-çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeği. geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(45), 381-392.
- Demir Öztürk, E. (2018). Baba ve bebek etkileşim düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 716-722.
- Erdoğan A. (2004). Çocuğun psikososyal gelişimde babanın rolü. *Yeni Symposium*, 42, 147-153.
- Forehand, R. Wierson, M. Thomas, A.M. ve Armistead, L. (1990). Interparental conflict and paternal visitation following divorce: The interactive effect on adolescent competence. *Child Study Journal*, 20, 193-202.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kocatepe, B. (2017). *Toplumsal bir kurgu olarak babalık: Annelerin öz yaşam öykülerinde baba imgesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35) 79-91.
- Lindsey, E. W., Cremens, P. R., Colwell M. J. ve Caldera Y. M.(2009). Descriptors: parent child relationship; communicative competence (languages). *Social Development*, 18(2), 375-396.
- Sağlam, H. (2019). *Ana babaların çocuklarına yönelik sevgilerini destekleyen davranışlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Saygılı, S. ve Çankırılı, A. (2009). *Babacığım neredesin*. İstanbul: Elit Yayınları.
- Telli, A. A. (2014). *3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Telli, A. A. ve Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastane Dergisi*, 6(2),127-134.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum*, 9(3), 7-12.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5, 30-39.
- Yalaz, K., Anlar, B. ve Bayoğlu, B. (2009). *Denver II gelişimsel tarama testi*. "Türk çocukları standardizasyonu". Ankara: Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği. 12 Haziran 2019 tarihinde yapıyoruz/anne-babalar-icin sayfasından erişildi.